

L'ACCEPTACIÓ I L'ELABORACIÓ EN L'ACOLLIMENT EN FAMÍLIA EXTENSA

- UN ESTUDI DE CAS -

TREBALL FINAL DE GRAU

**AUTORA: AGNÈS FORMENTÍ BLANQUER
TUTORA: BERONIKA GÓMEZ VALES**

JUNY 2019

**UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA (UOC)
Grau en Educació Social**

ÍNDEX

.....	2
RESUM.....	3
0. INTRODUCCIÓ.....	5
1. L'ACOLLIMENT.....	6
1.1. Definició de l'acolliment.....	6
1.2. Tipus d'acolliment.....	7
1.3. Acolliment en família extensa.....	8
1.4. Relacions dins l'acolliment.....	8
1.5. Afectació de l'acolliment.....	9
2. ACCEPTACIÓ.....	12
2.1. Què és l'acceptació?.....	12
2.2. Diferents aspectes a acceptar en l'acolliment.....	14
3. ELABORACIÓ.....	16
3.1. Què és l'elaboració?.....	16
3.2. Elaboració de la pèrdua.....	16
4. ESTUDI DE CAS DES DE L'ACCEPTACIÓ.....	19
5. CONCLUSIONS.....	26
BIBLIOGRAFIA.....	27

RESUM

Una situació de desemparament porta a prendre mesures de protecció davant dels infants, per protegir-los i garantir-los el seu benestar. Dins d'aquestes mesures de protecció apareix l'acolliment, i més concretament l'acolliment en família extensa.

Tot acolliment d'un infant per part d'una família, fins i tot, els acolliments en família extensa, s'inicia amb una pèrdua, la pèrdua de l'objecte d'amor per part de l'infant. Els motius de la pèrdua poden ser diversos, una mort, un abandonament, un maltractament, etc., però la pèrdua de la família biològica és una realitat que cal acceptar.

El procés d'acceptació de la pèrdua no és senzill i pot ocasionar dolor, patiment i sentiments de culpa, que dificulten el procés si no es realitza de manera apropiada. És important una construcció adequada anterior a la pèrdua per assolir millor l'acceptació d'aquesta, i iniciar el procés de dol causat per l'absència de la persona estimada. A partir d'aquí es pot procedir a definir el nou objecte d'amor. L'acceptació conclou amb l'elaboració adequada del dol per la pèrdua de la persona estimada que afavorirà la construcció de la nova realitat i per tant, el creixement personal satisfactori.

Aquesta anàlisi el realitzarem amb l'estudi de cas fonamentat en la pel·lícula «Estiu 1993» de Carla Simón, basada en fets reals de la vida de la mateixa directora. L'anàlisi ha permès constatar la dificultat d'acceptar la pèrdua i de superar el dol.

Paraules clau: acolliment, família extensa, acceptació, elaboració, pèrdua, dol, objecte d'amor, culpa.

ABSTRACT

A helplessness situation leads to take measures of protection towards children, in order to protect them and to guarantee their well-being. Within these protection measures we can find the reception and, more specifically, the reception in an extended family.

The reception of a child by a family, including the fostering of an extended family, begins with a loss, the loss of the object of love by the child. The reasons for the loss can be diverse: death, abandonment, mistreatment, etc., but the loss of the biological family is a reality that must be accepted. The process of accepting is not simple and can cause pain, suffering and guilty feelings, which hinder the process if it is not done in an appropriate way. A proper construction prior to loss is important in order to achieve this loss and to start the process of mourning caused by the absence of the beloved person. From this point on you can proceed to define the new object of love.

Accepting the loss concludes with a proper preparation of the mourning due to the loss of the beloved person to favour the construction of the new reality and, therefore, the satisfactory personal growth.

All this analysis will be carried out by studying the movie "Summer 1993" by Carla Simon, based on true events in the life of the director of the movie herself. The analysis has shown the difficulty of accepting the loss of the beloved ones and overcoming the mourning.

Key words: reception, extended family, acceptance, elaboration, loss, mourning, object of love, beloved person, blame.

0. INTRODUCCIÓ

Tot procés d'acolliment s'inicia en la pèrdua del referent, sigui pel motiu que sigui, una mort, un abandó, un maltractament, un abús, un desemparament o una malaltia. Acceptar aquesta pèrdua és el primer pas que ha de fer l'infant per continuar amb la seva història, el seu camí.

La pèrdua d'una persona estimada sempre és una situació complicada i difícil de gestionar emocionalment, però cal afegir que quan és un menor el que perd el pare i/o la mare, el sentiment de pèrdua, solitud i desemparament es magnifica, ja que perd el seu referent, una part de si mateix. Són molts els sentiments que se li desencadenen a l'infant i sovint difícils de gestionar per la seva maduresa.

Malgrat tot, cal mirar endavant i continuar el camí que cadascú escull i es construeix. És per això, que és important que els infants que queden orfes, i també en situacions de desemparament, tinguin una alternativa, cal elaborar alguna proposta per acompanyar-los en aquest camí. L'acolliment és una de les propostes que es contemplan davant d'aquests casos, afavorint el benestar i l'interès de l'infant.

L'acolliment familiar suposa una opció preferent davant d'una proposta que suposi la institucionalització del menor. Podem destacar diferents opcions d'acolliment, des de l'acolliment en família extensa, l'acolliment en família aliena i l'acolliment de fet. El cas que analitzarem, el podem classificar com un acolliment de fet en família extensa.

En cada acolliment hi haurà uns estudis i unes valoracions per considerar la millor opció per cada infant. Un cop es dona l'execució de l'acolliment, s'haurà de valorar l'acompanyament que cal fer de l'infant i de la família acollidora, on contemplem els diferents aspectes que formen part del procés.

Val a dir que els recursos i les motivacions de la família acollidora són un aspecte a considerar, atès que és un punt que pot facilitar o complicar les relacions entre els protagonistes, però no podem obviar la part emocional, com se sent l'infant, com accepta la seva nova situació i com, a partir d'aquí, pot elaborar un nou recorregut.

Per tant, volem incidir en l'acceptació que ha de fer l'infant per poder continuar creixent. Aquesta acceptació no segueix uns patrons clars i definits, ans al contrari, es tracta d'un procés que cada infant durà a terme d'una manera determinada, de la mateixa forma que cada elaboració també serà diferent. És a dir, la particularitat de cada cas és una característica molt rellevant.

Un punt important per resoldre l'acceptació, exigeix acceptar la pèrdua de la persona estimada i a partir d'aquesta acceptació, elaborar el dol de manera positiva, fent créixer i madurar a l'infant.

1. L'ACOLLIMENT

Són temps per donar petites seguretats, perquè si no la identitat d'aquests nois pot ser una mena de volada que va canviant i que no té estabilitat. Però ha d'assumir que s'anirà modificant, que anirà aixecant l'àncora i anirà a una altra cala o a un altre port més tranquil.

Jaume Funes

1.1. Definició de l'acolliment

Segons el diccionari ideològic de llengua espanyola, acollir és "Admitir uno en su casa o compañía a otras personas" i també amplia la definició amb "Proteger, amparar. Refugiarse, ponerse en seguridad" (Casares, 1997, p.11). Atenent aquestes paraules, acollir fa referència a una protecció, una ajuda a persones que ho necessiten, que es troben desvalgudes. Des de l'administració, mitjançant la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), es detallen les mesures de protecció per tal d'atendre els menors que es troben en situació de desemparament i per oferir la millor alternativa per al desenvolupament integral de cada infant i depenent també de la previsió de la seva temporalitat. Aquestes mesures, descrites per la Generalitat de Catalunya (2010) en relació a l'acolliment permanent són:

L'acolliment familiar permanent s'ha d'acordar si es preveu que el desemparament serà definitiu i no es considera més favorable per a l'interès de l'infant o l'adolescent l'aplicació de l'acolliment preadoptiu o quan aquest no sigui possible.

L'acolliment familiar permanent es pot constituir en la família extensa de l'infant o adolescent o en família aliena. Les persones acollidores han de mostrar interès pel benestar, tenen l'obligació de vetllar per l'infant o adolescent, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral i una aptitud educadora adequada.

Altres cerques ens poden donar una millor aproximació de què volem dir quan parlem d'acolliment familiar, així doncs, "L'acolliment familiar és un gest altruista i desinteressat que proporciona un entorn d'estimació, tendresa, comprensió, atenció i dedicació a un infant que ho necessita durant un temps determinat" (Generalitat de Catalunya, 2019).

Davant d'aquestes definicions, no podem evitar veure la cara afable de l'acolliment, com un conte de fades amb final feliç, i sovint té un recorregut feliç. Ara bé no podem obviar que el desenllaç del conte és complicat. La narració ens porta dificultats, complicacions, malentesos, necessitats diverses i també diversitat de respostes i finals. Amb això, volem dir que no resulta un camí fàcil, apareixen moltes situacions que no ens esperàvem, i per tant, noves situacions que cal resoldre, acceptar i adaptar-nos al que succeeix. Observem el caràcter amable d'acollir, però hem de tenir clar que l'acolliment té la seva llavor en un aspecte negatiu que ha succeït en la història d'un menor. El motiu inicial desencadenant d'un acolliment pot ser molt variat, des d'una mort, un abandó, un maltractament, una incapacitat, o una malaltia, entre altres. Aquest inici complicat dificulta una acceptació plàcida i normalitzada de la nova situació.

Així doncs, l'acolliment el podem concretar com un acte que permet protegir als infants, oferint a aquells que ho necessitin un entorn adequat per al seu desenvolupament integral de manera temporal, mentre duri l'estat de desemparament que l'ha portat a requerir aquesta demanda. De manera, "protegir i emparar són verbs que defineixen bé la funció social de l'acolliment" (Frigola i Solé, 2018, p.8).

L'acolliment familiar divergeix d'altres mesures de protecció com l'adopció o l'acolliment en centre, però centrant-nos només en els acolliments en família també són tots i cada un d'ells diferents. Les particularitats de cada cas fan que no es puguin contemplar de manera universal. Com ens explica Brignoni (2018), l'acolliment d'un infant implica tres dimensions. La **dimensió simbòlica** que "implica els llocs que es donen, les noves aliances que es creen, la manera com s'inclou el nouvingut en les generacions." (Íbid., p.12), la **dimensió imaginària** fent referència a com la família s'imagina el passat, el futur de l'infant i quina història ha viscut, i també com l'infant s'imagina els acollidors. I per últim, la **dimensió del que és real**, que és l'acolliment en si, l'infant acollit. La vivència d'aquestes dimensions, les seves interpretacions i el seu desenvolupament farà que cada acolliment sigui especial.

És a partir d'aquestes dimensions que pot esdevenir el símptoma, el símptoma del qual ens parlava Freud, i del qual altres autors han anat concretant de manera que podem afirmar que "el símptoma s'instal·la al cos, fa que el cos parli" (Íbid., p.14), esdevé una mostra de la part social, on l'infant s'expressa, és a dir, el símptoma ofereix un missatge, és relacional. Així doncs, podem concretar que a partir del símptoma poden esdevenir unes relacions o unes altres. És en aquest missatge que ens ofereix el símptoma on podem observar la satisfacció i el patiment de l'infant.

En una perspectiva més pràctica, Balcells et al. (2010), en el seu «Programa de apoyo para adolescentes en acogimiento en familia extensa», ens parlen de les necessitats diferencials dels joves acollits, fent incís en tres dimensions fonamentals:

- Dimensió emocional.
- Dimensió comportamental.
- Dimensió cognitiva.

Dimensions que cal abordar des de l'àmbit professional per poder aconseguir un acolliment satisfactori i adequat a cada infant i adolescent.

1.2. Tipus d'acolliment

Davant el desemparament d'un infant sorgeixen diferents possibilitats, com pot ser l'ingrés a un centre, l'adopció o l'acolliment. Atès que centrem el nostre treball en l'acolliment, destaquem les diferents possibilitats d'acolliment.

Per una banda, l'acolliment pot ser en família extensa (familiars propers) o en família aliena (família sense cap vincle). També cal mencionar els acolliments de fet, que són aquells acolliments que s'han decidit per part dels pares amb anterioritat a la separació, sense la necessitat que cap sistema de protecció hagi validat la família acollidora. A més a més, no podem oblidar els acolliments d'urgència realitzats per famílies acollidores amb caràcter temporal, normalment de curta durada, que ja han estat validades i que atenen amb immediatesa la demanda d'atenció.

1.3. Acolliment en família extensa

Els motius pels quals una família decideix ser acollidora poden ser molt diversos, des d'una realització personal, una impossibilitat física de tenir fills, una voluntat altruista, etc. Altrament, sovint l'acolliment en família extensa no esdevé d'una decisió presa de manera voluntària, sinó que ve imposada com a conseqüència dels vincles familiars amb la família nuclear de l'infant. Davant d'una situació complicada en el nucli familiar d'origen de l'infant, d'on aquest nen ha de marxar, poden aparèixer uns avis o uns tiets disposats a acollir sota la responsabilitat familiar i encarar-ho de manera positiva i amb moltes ganes o sota una imposició moral de «és el que toca», que pot suposar una actitud feixuga davant l'acolliment i per tant, davant de l'infant no serà tant positiu com si els motius fossin uns altres. Malgrat totes aquestes dificultats, no ha de suposar un impediment per tirar endavant un acolliment de manera satisfactòria.

L'acolliment en família extensa és l'opció prioritària davant una separació del nucli familiar atès que aquesta mesura permet evitar per un costat, un trencament amb l'etapa anterior i per l'altre aprofitar el vincle que existia anteriorment. "Les mesures d'acolliment familiar són preferents a les que comporten l'internament de l'infant o l'adolescent en un centre. De la mateixa manera que l'acolliment simple o permanent en una família extensa ho és respecte a l'acolliment en família aliena" (Frigola, 2012, p.11), també ens ho recorda Ubieto, "La modalitat d'acolliment en família extensa (AFE) continua sent la principal resposta que les famílies troben per a criar els fills quan no poden fer-ho al nucli d'origen" (2018, p.12).

Malgrat que tot procés d'acolliment ha de ser validat, val a dir que algunes vegades, les famílies acollidores de família extensa i de família aliena no estan validades i això en alguns casos pot significar la no detecció de situacions perjudicials per a l'infant. De la mateixa manera que molts acolliments familiars es donen de forma intrafamiliar sense cap mena de suport, acompanyament ni formació, i que s'intenta detectar aquestes situacions i poder així oferir recursos i serveis que afavoreixin la resolució positiva de l'acolliment de fet en família per preveure anomalies contraproductives per a l'infant.

1.4. Relacions dins l'acolliment

Arribats al punt de l'execució de l'acolliment, arriba el moment on s'estableix la primera trobada entre l'infant acollit i la família acollidora, com a nova relació. En l'acolliment en família extensa, hi ha una relació prèvia entre les dues parts, però la relació fins ara era diferent; més o menys esporàdica, més o menys sòlida, més o menys íntima, però de ben segur diferent de la que haurà de sorgir a partir d'ara. Sovint, aquesta primera trobada no és tan freda com podria succeir amb els acolliments en família aliena, que s'han d'iniciar amb un pla de coneixença i d'acoblament, així i tot sempre depèn de cada cas.

"En aquest encontre cada un porta el seu fantasma, amb els seus dols no realitzats o parcialment resolts" (Ubieto, 2018, p.14). Tots els acolliments són diferents com ho són totes les relacions socials. Cada persona té les seves càrregues, fa les seves interpretacions i arriba a les seves conclusions, té les seves pors i els seus objectius, tant els infants com els adults, aquests últims

potser de manera més conscient que els primers, però tots ells tenen els seus propis entramats per desenvolupar.

No entrarem a valorar els diferents motius de desemparament que podem trobar, atès que volem fer incidència en la fase posterior, quan l'acolliment ja s'està executant. El que sí que entrarem a valorar és alguns aspectes que comparteixen tots els casos. Un dels aspectes més remarcables que podem copsar en els acolliments és el sentiment de pèrdua. Cada infant acollit ha patit una pèrdua, a vegades més intensa i sobtada i altres de manera més temporal i progressiva, i per tant la pèrdua també genera un seguit de sentiments que desencadenen emocions que poden anar des de la culpa, l'angoixa, la por, el triomf, etc.

En la convivència amb la família acollidora, sobretot al principi, apareixen en l'infant reaccions de malestar, reaccions que ni ell mateix pot explicar, que exterioritzen les seves vacil·lacions per haver de deixar els pares i anar a viure amb uns parents. Es pot sentir culpable i pensar que allò que va passar era per culpa seva. (Frigola, 2012, p.15)

1.5. Afectació de l'acolliment

Emocions infantils que podríem tenir per simple, però que en la seva simplicitat són precisament fortíssimes, perquè no van acompanyades de cap altra instància expressiva que les matisi, compensi o contraresti. No hi ha res més alegre que l'alegria d'un infant, ni res més trist que la seva tristesa, si ho és de debò -no si és només un reflex momentani d'insatisfacció.

Juan Manuel del Pozo

Anem doncs, a enfocar l'entrada de l'infant a la nova família acollidora, concretament amb la seva família extensa, amb la que ja existeix un vincle afectiu i emocional, tot i que "el vincle biològic no és una garantia de res" (Frigola, 2012, p.23). El ventall de recepcions que es poden donar podríem dir que són infinits, ja que entren en joc molts factors, des dels diferents protagonistes, l'entorn, l'escola o les individualitats i particularitats de cada persona.

Com ja hem dit, cada acolliment és i serà diferent, si es dona la mateixa situació, que difícilment serà idèntica, els acollits no seran els mateixos i per tant no actuaran de la mateixa manera, no hi haurà el mateix nombre de protagonistes, ni que es trobin amb el mateix moment vital o amb el mateix entorn, això fa que hi hagi múltiples o infinites combinacions. Però sí que poden sorgir uns patrons similars, uns conflictes que es repeteixen en nombrosos acolliments, com ara l'acceptació de la nova família i de les noves relacions.

La separació de l'infant amb el pare i/o la mare i/o figura de referència desenvolupa una afectació en l'acolliment. Podem trobar diferents teories que ens parlen sobre aquests efectes, com pot ser la teoria el vincle de Bowlby (Ripol-Millet i Rubiol, 1990, p.37), on es parla de la proximitat a un individu de manera preferida perquè satisfà les seves necessitats i és el desencadenant d'uns importants lligams afectius. Quan sorgeix la separació de la figura de vinculació sovint apareixen uns sentiments d'angoixa com resposta al dolor a l'infant, "La separación de la figura de

vinculació es particularment temible per al nen perquè ademés de suponer absència, implica la percepció de que la persona vinculada se ha tornat inaccessible e incapaç de resposta" (Íbid., p.40).

Tenim clar que en tot acolliment hi ha un trencament, una separació o una pèrdua de la figura de vinculació i per tant una afectació a l'infant. Comencem a parlar de l'estat emocional dels infants acollits. Alguns estudis ens mostren valoracions tot i que no es concreten conclusions contundents, apuntant que alguns infants mostren sentiments d'abandonament quan no hi ha cohesió en la unitat familiar d'acollida, predomina un sentiment de no tenir una llar. Apareixen també, diferències segons el motiu que ha generat l'acolliment, així doncs, no es percep de la mateixa manera un maltractament del menor, com una desatenció per part de l'adult o una mort del progenitor. De manera que també es pot detectar diversitat en l'afectació de l'acolliment, depenen de l'edat de l'infant en el moment de l'acollida (Íbid.).

Per altra banda, el comportament dels infants acollits solen mostrar, en aquests estudis, algun problema, que per norma general millora amb el manteniment de les visites de la família nuclear i amb un ambient estimulador i agradable per part de la família acollidora. Cal afegir que l'adaptació resulta més costosa en nens majors de sis anys on pot aparèixer conflictes de lleialtat amb els seus pares (Íbid.).

Malgrat que tots aquests estudis poden oferir orientacions davant els diferents aspectes que afecten els acolliments, val a dir que cada infant reaccionarà diferent, que cada família acollidora tindrà diferents recursos materials i personals per fer front a les diverses situacions que vagin sorgint, que els motius dels acolliments també varien, que l'entorn tampoc serà el mateix en cada cas, etc. i per tant això impedeix generalitzar respecte als efectes que un acolliment pot generar en un infant i en quines conseqüències tindrà per a ell.

Dit això, hem d'incidir que també hi ha canvi en la unitat familiar de la família acollidora, fins ara composta per un determinat nombre de membres i que amb l'acolliment es veu modificada aquesta composició. Aquesta particularitat de cada nucli familiar afectarà de manera diversa la nova relació i obligarà en certa manera a reubicar a cada membre al seu lloc. Tothom, des del nouvingut fins al patriarca de la família, passant pel nou germà petit o pels avis, han de trobar el seu lloc, la seva nova manera de relacionar-se.

Recuperar la confiança mútua i la pròpia de cadascú en si mateix no és només avançar en el camí de la convivència pacífica i tranquil·la, sinó crear un clima de veritable estímul per al progrés de totes les parts implicades: els infants creixeran millor i amb més alegria, les famílies cooperaran amb més convenciment i gaudiran del valor de la seva capacitat educadora, i els docents milloraran la seva autoestima personal i professional. (Del Pozo, 2014, p.89)

L'afectació de l'acolliment en la nova etapa és obvia. Com ens diu Ripol-Millet i Rubiol (1990) les relacions entre el sistema familiar i el sistema social compliquen l'organització familiar. El sistema familiar s'adapta a l'estructura familiar i al medi exterior, de manera que "La adaptació de una parte del sistema para recuperar el equilibrio perdido puede desestabilizar otras partes del sistema familiar considerado como totalidad" (Íbid., p.17).

Tot i això, hem de valorar l'acolliment familiar com la solució òptima davant d'un problema de desemparament o desatenció d'un menor, i per tant, malgrat que puguin sorgir dificultats, les

afectacions de l'acolliment sobre l'infant no poden ser mai més perjudicials que l'anterior situació que ha portat a la retirada de l'infant de la seva família d'origen pel motiu que sigui.

2. ACCEPTACIÓ

¿Acaso es posible aceptarlo todo? ¿Incluso el mal? ¿Incluso lo peor? Es necesario hacerlo, puesto que es la única manera de afrontarlo. ¿Cómo podría curarse alguien, si no acepta primero que está enfermo? ¿Cómo podría luchar, si no acepta el conflicto? Amar a los propios enemigos implica su existencia, y que se acepte tenerlos.

Compte-Sponville

2.1. Què és l'acceptació?

L'acceptació és la primera part de la nova història, cal assumir allò que ha passat per poder continuar endavant. Ja hem parlat de la pèrdua que precedeix l'acolliment i aquesta pèrdua és el primer que s'ha d'acceptar, tot seguit caldrà admetre els altres aspectes que aniran sorgint. Així doncs, l'acceptació de la nova realitat és el primer pas per poder construir i elaborar la història de cadascú.

Tal com ens explica André Comte-Sponville (2003, p.24) "Aceptar es hacer propio: es acoger, recibir, consentir, decir *sí* a lo que es o a lo que sucede. Es la única forma de vivir *homologóúmenos*, como se decía en griego, es decir, en conformidad, indisolublemente, con la naturaleza y con la razón." (Íbid., p.24). El mateix autor ens compara l'acceptació amb la tolerància, atorgant a aquesta última una distància que no té la primera. També la diferencia de la resignació donant-li connotació de tristesa enfront l'alegria de l'acceptació. També ens afirma que no és el mateix que la voluntat, "se quiere lo que depende de nosotros, como dicen los estoicos, y se acepta lo que no está en nuestras manos" (Íbid., p.24). Així doncs, podem afirmar que "La aceptación no se decreta, sino que se aprende, se mantiene y se cultiva. Trabajo sobre uno mismo, que es el verdadero oficio de vivir" (Íbid., p.24).

El mateix autor, en el seu diccionari ens segueix argumentant el concepte de l'acceptació com un procés que varia en funció de la persona, de les relacions i de l'entorn:

Por eso, los padres lo aceptan todo de sus hijos (lo que significa que los aman tal como son, sin renegar ni rechazar nada), pero no renuncian, sin embargo, a educarlos, ni incluso, si llega el caso, a castigar-los. No está prohibido prohibir, sino despreciar, rechazar u odiar. No está prohibido decir *no*, si se hace en función de un *sí* más libre o más nítido. Aceptación no es debilidad. Es una fuerza lúcida y generosa. (Íbid., p.24)

L'acceptació o la no-acceptació, forma part de tots els processos ocasionats per un canvi substancial. Cada nova situació genera en la persona una adaptació a la nova perspectiva. Aquesta adaptació sovint no resulta fàcil i tampoc quan qui s'ha d'adaptar és un infant, malgrat que podem afirmar en edats més primerenques sembla resultar més senzill que en edats més avançades, quan ja hi ha aspectes més consolidats.

Un infant que viu amb els seus pares o amb un d'ells té una rutina establerta i no parlem només de les rutines diàries, de les hores de menjar, d'anar a dormir, de jugar, quin tipus de menjar, o del que fem el cap de setmana, parlem també de la manera de relacionar-se amb els pares o amb altres adults, del seu entorn més proper, de l'escola, del barri, del forn de pa on l'infant entra sol a comprar, etc. Aquestes relacions interioritzades per l'infant generen una seguretat molt important en el desenvolupament de l'infant. La mare o el pare, es consoliden com l'objecte d'amor, de què ens parla Freud, i és a partir d'aquesta relació, de com les figures de referència li presentin el món, s'estableix la identificació amb l'objecte d'amor, la qual cosa serà la base de la identitat del subjecte, la base del seu jo. Davant de la pèrdua del pare o la mare, és a dir de l'objecte d'amor, s'inicia aquest procés d'acceptació de la nova vida, que ha de deixar lloc a un altre objecte on l'infant pugui dipositar el seu amor i continuar l'elaboració de la seva identitat.

De manera que quan s'executa un acolliment, tot això es trenca de cop, les relacions viscudes fins aquell moment, les rutines establertes, la vida de l'infant canvia de ple. I en el cas de parlar d'acolliment en família extensa, parlem d'avis o de tiets (ja que sol ser el tipus d'acolliment més habitual), es modifica fins i tot la relació que tenia amb els avis, tiets o cosins; que fins ara tenien una relació puntual o informal, ara la relació passa a ser diària i sovint, més exigent i no tan complaent.

Tots aquests canvis que suposa un acolliment cal acceptar-los, no els hem de mirar com quelcom negatiu, sinó al contrari, com quelcom que ens ha tocat viure a tots plegats, als acollits i als acollidors, i a veure què podem treure'n de positiu. Això és molt fàcil de dir però és cert que costa molt de digerir, cada cas, cada persona és diferent però en general sovint resulta difícil. La resolució de l'acceptació dependrà en gran part de l'actitud davant dels canvis, i com ha anat elaborant els canvis previs a l'acolliment.

L'acceptació, potser la més important que ha de fer l'infant, és la pèrdua del progenitor, sigui definitiva o sigui temporal, la pèrdua del seu referent, del seu objecte d'amor. A més a més de la pèrdua, ha d'acceptar la nova família, les noves relacions, les noves normes, els nous límits, etc. De la mateixa manera que la família acollidora ha d'acceptar l'infant nouvingut, amb tot el seu recorregut i tota la seva motxilla de la qual ens parla Ubieto (2018).

Les noves relacions que s'estableixen també impliquen trobar el espai personal i respectar l'espai de l'altre. "El respecte és una actitud de valoració concreta que es tradueix en formes, gestos i accions que facilitin l'efectivitat dels drets de l'altra persona. El respecte és, doncs, tota una conducta activa envers els altres" (Del Pozo, 2014, p. 271). Sense el respecte no serà possible l'acceptació.

Tal com hem deixat entreveure abans, un dels factors que també fan variar l'acceptació i l'adaptació a la nova situació és l'edat dels infants acollits, així, Ripol-Millet i Rubiol ens diuen:

Los niños menores de cinco años se adaptan con gran finalidad al nuevo hogar; vivían el hogar acogedor de forma equivalente al hogar de los padres naturales. Los niños mayores, especialmente los que habían vivido con sus padres, mostraban más problemas de adaptación. (1990, p.46)

Dins de la infinita diversitat que podem trobar en els acollits i acollidors, val a dir que sovint el que facilita l'acceptació és sentir-se igual que els altres. Montserrat (2007), citant a Colton et al. ens afirma que "els nens, malgrat estar acollits, comparteixen les mateixes necessitats fonamentals

que els altres nens" (p.59), incloent-hi aquí una vida familiar, el respecte a la seva individualitat, una educació adequada, la valoració de la seva capacitat d'opinar i decidir, entre altres.

Entrem doncs, una vegada més a contemplar les particularitats de cada cas i de cada infant. Tal com veurem en el cas que estudiarem més endavant, l'acolliment de fet en si, ja ens determinarà unes característiques diferents:

En l'estudi dels acolliments de fet, en què la convivència ja es dona des de fa temps, ens trobem davant d'una situació en la qual tant la relació entre l'infant i la família com la mateixa història de l'acollida ja estan establertes amb les seves particularitats. Es tracta d'acolliments que es van constituir temps enrere, amb el consentiment i l'acord mutu entre pares i acollidors, o d'acolliments dels quals segurament no se'n tenia coneixement i que ara es regularitzaran. (Frigola, 2012, p.20)

2.2. Diferents aspectes a acceptar en l'acolliment

Ara, l'infant ja es troba immers en una nova unitat familiar, i en aquesta nova situació de l'acolliment familiar podem valorar diferents aspectes que afecten l'assoliment adequat d'aquest, entre ells podem destacar les relacions prèvies amb la família acollidora, la ubicació de la nova residència, el manteniment de les relacions actuals i de l'escola, les situacions viscudes, més o menys traumàtiques, l'establiment del conflicte de lleialtats entre la família biològica i la família acollidora, els sentiments de l'infant, etc.

En la nova etapa cal acceptar la nova família, el seu entorn, la variació de les relacions anteriors, però sobretot el que cal acceptar és la pèrdua, l'infant ha perdut el que era la seva figura de referència fins a aquell moment, el que Freud anomena el seu objecte d'amor. Per tant, aquest assaig ens porta, com ja hem anticipat, a parlar de l'acceptació d'aquesta pèrdua.

Toda pérdida de un objeto de amor acarrea consigo un efecto en la organización psíquica, pues se convierte, a su vez, en una pérdida del yo, esto, gracias al compromiso narcisista que se establece con los objetos (Hornstein, 2000). El efecto en el equilibrio psíquico implica tramitar los sentimientos hacia el objeto perdido e iniciar un proceso de organización del yo, esto, con el fin de culminar la perturbación del sentimiento de estima de sí que se instala con la falta del objeto de amor y de esta manera disponer del capital libidinal que anteriormente estaba colocado en el objeto perdido. (Pinzón, 2010, p.152)

Arribats a aquest moment ens centrem en el dol per la pèrdua que pateix l'infant acollit i de quina manera ell pot acceptar aquesta pèrdua. Inicialment, entenem per dol, el dolor o el sentiment, és a dir, "Demostraciones que se hacen para manifestar el sentimiento que se tiene por la muerte de alguien" ¹. Més concretament, com ens diu Freud el dol és "la reacción frente a la pérdida de una persona amada o de una abstracción que haga sus veces" (Freud, 1992b, p.241). El mateix autor ens compara el dol i la melancolia, les quals en algunes ocasions es poden arribar a confondre.

Tant el dol com la melancolia es donen davant la pèrdua real d'una persona estimada o cosa, com per exemple la seva mort. Però la melancolia es caracteritza per:

Una cancelación del interés por el mundo exterior, la pérdida de la capacidad de amar, la inhibición de toda productividad y una rebaja en el sentimiento de sí que se exterioriza en autoreproches y autodenigraciones y se extrema hasta una delirante expectativa de castigo. (Freud, 1992b, p.242)

¹ Real Academia Española. (2019). Duelo. RAE. Recuperat de: <https://dle.rae.es/?id=EEI28uS|EEmpUc7>

El Diccionari de la Real Acadèmia Espanyola, defineix la melancolia com "Tristeza vaga, profunda, sosegada y permanente, nacida de causas físicas o morales, que hace que quien la padece no encuentre gusto ni diversión en nada" ². Per altra banda, Freud atorga a la melancolia les mateixes característiques que al dol però afegint a aquesta última, la pertorbació del sentiment de si. És a dir, la melancolia afegeix als sentiments del dol, una perspectiva narcisista que focalitza en el mateix subjecte, aquesta la pèrdua, les seves conseqüències i li atorga la culpa. De manera que la melancolia genera un sentiment cap a la mateixa persona que la pateix.

Si el amor por el objecto -ese amor que no puede resignarse al par que el objecto mismo es resignado- se refugia en la identificación narcisista, el odio se ensaña con ese objeto sustitutivo insultándolo, denigrándolo, haciéndolo sufrir y ganando en este sufrimiento una satisfacción sádica. (Freud, 1992b, p.248-249)

A la melancolia, el subjecte sap qui ha perdut però no allò que ha perdut, i "describe a su yo como indigno, estéril y moralmente despreciable; se hace reproches, se denigra y espera repulsión y castigo" (Íbid., p.244); magnifica el seu sentiment de tristesa i de culpa. Per tant, es posa de manifest la dependència cap a l'objecte d'amor. L'infant ha perdut el seu objecte d'amor, la seva figura de referència, amb qui estableix el vincle amb el món, de qui també ha après a relacionar-se amb el món de manera saludable. La vivència del dol li permet viure la pèrdua com un guany d'autonomia, com una interiorització de l'objecte d'amor, com l'assumpció que l'objecte d'amor roman dins seu, entenent que el què s'ha perdut no és una part d'ell. A diferència d'aquest dol, ens apareix la melancolia, que és patològica, quan el dol es pertorba amb l'entesa de l'objecte d'amor com una necessitat i una dependència que ocasionen la no-acceptació de la pèrdua, atès que es perd una part del seu jo.

L'infant acollit ha patit una pèrdua que li suposa un patiment, inicia un dol que ha de superar. Aquesta superació del dol demana trobar un altre objecte d'amor. L'acceptació de donar amor a una altra persona, a una altra família, permet superar el dol. Quan no es pot superar el dol, és quan es manifesta la melancolia, aquests trets més narcisistes que podem afegir al dol, amb el qual no podrà acceptar una nova figura on dipositar el seu amor, un nou lloc. Això esdevindrà un nou motiu generador de culpa, ja que per acceptar la nova figura, el nou objecte d'amor, cal prendre consciència del que s'ha perdut. És a dir, no acceptar la realitat genera un sentiment de culpa, per contra acceptar la pèrdua obre el camí a acceptar i adaptar-se a la nova situació. Dit d'una altra manera, la resolució del dol suposa acceptar qui hem perdut i què hem perdut i permet dipositar l'amor sobre un altre objecte, en aquest cas la nova família.

² Real Academia Española. (2019). Melancolia. RAE. Recuperat de: <https://dle.rae.es/?id=Oo4eWzD>

3. ELABORACIÓ

3.1. Què és l'elaboració?

Segons el diccionari ideològic de la llengua espanyola, elaborar consisteix a "preparar una materia para determinado fin por medio de un trabajo adecuado" (Casares, 1997), a partir d'aquí podem buscar el paral·lelisme amb els infants com la matèria que s'han de preparar i el treball adequat correspon amb les relacions que aquest manté, l'educació, la família, etc., en definitiva l'entorn. Aquest treball es defineix més detalladament al diccionari GRAN VOX, Diccionario de Términos de Psicología (1999), fent referència a un treball de l'aparell psíquic, destacant la relació entre elaboració, interpretació i construcció.

L'elaboració per tant, es duu a terme a partir de les vivències i les interpretacions que es fa d'aquestes, sovint de manera inconscient. Quan apareix certa "imposibilidad de que el aparato psíquico desempeñe su trabajo elaborativo frente al trauma determina la aparición de patología" (GRAN VOX: 1999), és a dir, la incapacitat d'acceptar els fets que van sorgint a la vida poden generar dificultats per elaborar i construir la persona, i desencadenar així, la impossibilitat de preparar la matèria que parlàvem abans, en aquest cas els infants.

3.2. Elaboració de la pèrdua

Una part del creixement personal de totes les persones, es desenvolupa a partir de la pèrdua de relacions, d'objectes i de persones. En aquest estudi, que ens centrem en els acolliments, repetim que l'acolliment està associat a una separació i "Toda separación, supone una pérdida y esta última implica necesariamente su elaboración, la cual se produce gracias al trabajo que el duelo opera, esto es enfrentarse al dolor de la pérdida y gestionar de modo constructivo la misma" (Pinzón, 2010, p.130). La separació que suposa la pèrdua de la persona estimada, de les relacions, dels objectes i dels llocs afavoreixen la maduració de cada subjecte al llarg de la seva vida i assumir així la seva elaboració (Íbid., p.142).

L'infant ha de poder elaborar aquesta separació. No es tracta només d'una separació real, física, que busca protegir-lo. Cal poder-li oferir també una separació subjectiva, és a dir, una oportunitat de trobar una nova manera de relacionar-se amb els altres, diferent de la que havia conegut fins al moment d'haver estat objecte del maltractament o de l'abandó. (Frigola, 2012, p.15)

I encara que les relacions establertes fins ara hagin estat positives, cal aprendre a establir-ne de noves. Val a dir que aquestes relacions prèvies a l'etapa anterior a l'acolliment no tenen per què ser negatives, al contrari, una bona construcció personal anterior possibilita una elaboració més completa posterior. Això forma part de l'interior de cada infant que realitzarà l'elaboració sense la plena consciència, de manera que "podemos decir que el analizado no *recuerda*, en general, nada de lo olvidado y reprimido, sino que lo *actúa*. No lo reproduce como recuerdo, sino como acción; lo *repite*, sin saber, desde luego, que lo hace" (Freud, 1992a, p.151-152).

El treball per realitzar l'elaboració requereix el seu temps, diferent a cada individu, a més a més no dependrà només del temps necessari per cadascú, sinó també d'aquesta etapa prèvia, d'aquells records i vivències que li han permès elaborar la seva persona fins a aquest moment. "Es preciso dar tiempo al enfermo para enfrascarse en la resistencia, no consabida para él; para reelaborarla, vencerla prosiguiendo el trabajo en desafío a ella" (Freud, 1992a, p.157). És per això que incidim en el temps que precisa el nen per adaptar-se, ja que les manifestacions o actuacions, com per exemple les agressives, les podem llegir com resistències, que tant els acollidors com els professionals hem de poder sostenir a fi que siguin elaborades.

Quan el motiu de l'acolliment és la mort dels progenitors, suposa un canvi d'enfocament pel que fa a l'acceptació i per tant a l'elaboració que l'infant ha de fer. Un aspecte important a mencionar és la disminució, o eliminació en alguns casos, del conflicte de lleialtat, desapareix la rivalitat entre família biològica i família acollidora. Però aquest conflicte de lleialtat es tradueix en un conflicte intern del mateix infant, que observa com en el transcurs de l'elaboració és capaç de reubicar el seu amor a un objecte que no és el que tenia fins ara, amb el consegüent dilema d'estar eliminant l'anterior objecte d'amor.

El duelo surge frente a la pérdida de cualquier objeto, lugar, rol, relación, posición o ideal en el cual se haya invertido una carga afectiva significativa y su intensidad no depende de la naturaleza del objeto perdido sino del valor que se le atribuye a dicho objeto. (Pinzón, 2010, p.142-143)

De manera que, i fent incidència altra vegada en la particularitat de cada cas i de cada infant "El padecimiento que cada persona experimenta en sus procesos de duelo varía según su historia, identidad y recursos personales" (Pinzón, 2010, p.143), i per tant, l'elaboració que el nen en pugui fer també variarà.

Segons Silverman citat per Pinzón (2010), el dol s'explica en tres fases: la primera és la del shock o la negació, la segona és la de la ira i la cerca de la figura perduda i la tercera fase correspon a l'acceptació i reorganització. Entenem la primera fase com el trencament, l'execució de la pèrdua, i inclou la incapacitat a curt termini d'entendre-la i una acceptació parcial. En la segona fase entra en joc els sentiments de ràbia i d'ira, seguit pel sentiment de culpa cap a un mateix. Finalment la tercera fase fa referència a l'acceptació i la reorganització, o elaboració.

Este periodo marca el regreso a la vida normal, el doliente puede recordar el pasado sin culpa o autoreproches, recupera el interés por otras actividades, y su mundo, pese a no contener el objeto perdido y ser consciente de ello, recobra sentido. (Íbid., p.144)

La mateixa autora, Pinzón (2010) descriu condicions que faciliten o pertorben la resolució del procés del dol, aquestes condicions les engloba en el món intern del mateix subjecte, la manera com aquest individu ha viscut altres pèrdues i també respecte al vincle amb l'objecte perdut; i en el món extern, és a dir les condicions en què es dona la pèrdua. Dins les condicions del món intern, menciona la importància del grau de narcisisme i el grau d'ambivalència. La resolució del procés de dol serà més fàcilment assolible segons el grau de narcisisme, entès aquest com la projecció de l'objecte perdut sobre un mateix. L'amor narcisista cap a un mateix i la cerca de l'autocomplaença que això suposa, desemboca una melancolia:

En tanto aquello que se pierde pertenezca a un vínculo narcisista en el que el otro es una extensión de mí, mayor e insoportable será el dolor psíquico y la agresión que se desencadene como fruto de la frustración, ya que, además de la pérdida de ese objeto de amor, se pierde un trozo de sí. (Íbid., p.145)

Per altra banda el grau d'ambivalència, es genera pel tàndem amor-odi en les relacions establertes, quan no hi ha present un equilibri entre aquest binomi, "el odio se proyecta en el ser querido, lo que a su vez suscita la culpa. Culpa que el proceso de duelo hace volcar, posteriormente, sobre si mismo forjando los autoreproches, las autoexigencias y hasta las conductas autodestructivas" (Íbid., p.145).

Val a dir que els condicionants externs que ens detalla Pinzón (2010), tenen incidència en l'elaboració de la pèrdua. Un condicionant extern és la circumstància en què s'ha donat la pèrdua. Si ens trobem en un acolliment generat per la mort dels pares, l'elaboració de la pèrdua variarà si es tracta d'una mort esperada, anunciada o inesperada. La vivència traumàtica davant d'una pèrdua inesperada suposa una acceptació i una elaboració més costosa que davant d'una pèrdua esperada d'un familiar d'avançada edat o d'una pèrdua anunciada per causa d'una malaltia.

Dins l'elaboració d'aquesta pèrdua, podem observar també escenes que ens mostren el sentiment de culpa davant l'acceptació d'aquesta nova situació. La facilitat o dificultat d'acceptar una pèrdua d'una persona estimada depèn de molts factors, des de factors personals fins a factors externs. Però aquest procés d'acceptació de la pèrdua de la persona estimada és un procés lent, i sovint requereix aferrar-se a un objecte que representi l'objecte d'amor perdut i acompanyi la seva absència per entendre i acceptar de mica en mica la pèrdua.

Ese cuerpo que encarna y representa al muerto va a tomar su lugar, va a ser visitado, atendido, va a recibir los reclamos de su doliente y todas las preguntas cargadas de culpa que a éste acaecen y de igual manera va a recibir los actos reparatorios con los que su doliente va a completar poco a poco el duelo. (Íbid., p.147)

Així doncs, l'elaboració del dol suposa "el trabajo de aceptar que el objeto de amor perdido no hará parte de la nueva realidad que el doliente debe construir" (Íbid., p.148), els condicionants que hem mencionat abans, entre altres, afavoriran l'acceptació del dol i la seva elaboració. Tot això, sense ometre que l'individu s'ha d'enfrontar en aquest procés d'elaboració, a la tristesa i la culpa que la pèrdua li imposen.

4. ESTUDI DE CAS DES DE L'ACCEPTACIÓ

L'estudi de cas es fonamenta en la pel·lícula «Estiu 1993» basada en fets reals, ja que ens explica la vivència de Carla Simón, quan de petita va perdre la mare i va anar a viure amb els seus tiets per desig escrit de la seva mare. Això va suposar un canvi substancial en la seva vida amb tot el que això suposava.

Així doncs, la protagonista una nena de sis anys que es diu Frida, es queda òrfena quan la seva mare mor a causa del virus VIH. El seu pare ja feia un temps que estava mort per les mateixes causes. La mare de Frida, la Neus, va deixar escrita la seva voluntat, que quan ella faltés la nena anés a viure amb el seu germà, el tiet de la nena, l'Esteve. Aquest està casat amb la Margarita i tenen una nena de 4 anys que es diu Anna.

Fins ara la Frida vivia amb la seva mare a una ciutat propera a Barcelona i ara, amb la família acollidora extensa se'n va a viure a un petit poble gironí, en un entorn rural, al mig del bosc, en contacte amb animals de granja i amb hort. És a dir, en un lloc molt diferent del que estava acostumada a viure, amb un entorn i uns costums que res tenen a veure amb la ciutat on fins ara havia viscut.

A més a més dels tiets i de la cosina petita, la pel·lícula també ens presenta els avis i dues tietes més, tots ells viuen a prop de Barcelona i les trobades amb la Frida són més esporàdiques que fins al moment. Això, és un dels motius que dificulta una relació continua i fluida de la nova família acollidora amb els tiets i avis de Barcelona. Així doncs, lluny de la gran ciutat el matrimoni acollidor no compta amb l'ajuda dels avis, que més aviat mostren desacord en la decisió de la mare de la nena. Quan aquests visiten a la Frida, als tiets acollidors i la cosina petita, sempre apareixen conflictes de com fer les coses amb la nena. A això cal afegir el sentiment de desemparament, d'abandonament i de pèrdua que ha viscut la petita, és present de manera constant i suposa el seu neguit a tornar a perdre.

És habitual que en els primers dies i setmanes d'un AF (Acolliment familiar) tant l'acollit com els acollidors vacil·lin sobre la decisió. I quan l'acollit els «posa a prova», de vegades de manera radical, ells poden «llegir» aquest desafiament com un rebuig en lloc d'entendre que es tracta d'una pregunta: «Tu em deixaràs com els altres o suportaràs la meua diferència i els meus límits?». (Ubieto, 2018, p.16)

La Marga, la nova mare acollidora de la Frida, és la figura del matrimoni que mostra més conflicte amb els avis pel que fa a l'educació de la petita, ella és la que rep l'encàrrec i la responsabilitat de la Neus, la mare de la nena, així que és ella la que li posarà els límits, atès que la figura paterna, l'Esteve es passa el dia treballant i quan està a casa juga amb les petites i busca la seva complicitat, propiciant una relació simètrica amb les nenes. Un exemple d'això succeeix amb el fet tan simple de cordar-se les sabates, això passa en la primera visita dels avis, que es presenten sense avisar, i la conversa va així:

- Frida corda't la sabata que cauràs. - diu la Marga.
- Me la cordes, avi? - demana la nena.
- Oi tant, l'avi et corda la sabata, eh?
- Frida, tu ja en saps, va! - insisteix la Marga.

L'avi li corda la sabata, amb un to complaent i la nena surt victoriosa de la petita batalla amb la seva tieta. (Simón, 2017, min.36)

Aquest enfrontament i rivalitat es mostren al llarg de la pel·lícula en diferents ocasions, tant amb l'avi com amb l'àvia, desautoritzant la nova figura i el nou objecte d'amor de la Frida i per tant, també, dificultant aquesta relació. La qual cosa ens fa suposar que també desautoritzaven a la mare de la Frida. També es pot copsar el disgust de la Marga amb frases com "Frida veus que aconseguixes amb les teves tonteries" (Íbid., min.43), quan la germana petita, l'Anna deixa de cordar-se les sabates imitant el seu petit acte rebel.

La protagonista s'introdueix en la vida de la seva nova família, amb bastant rapidesa, ben aviat ja els diu mare i pare tot i ser conscient que no ho són. Això que li permet acceptar la pèrdua de la seva mare biològica i genera a la vegada un sentiment de culpa molt fort. La nena es mostra incapaç de deixar anar els seus sentiments per tot el que viu, no és capaç de plorar la mort de la seva mare, en la primera escena de la pel·lícula, al barri de la ciutat on viu, un nen li pregunta a la Frida perquè no plora, ella no contesta. De fet així ens ho explica Simón a l'entrevista que li realitza Eloi Vila (2018), al programa «Al cotxe», quan explica que se sentia molt culpable i per això la pel·lícula comença i acaba de la manera que ho fa.

Frida ens ensenya l'estima per la seva mare biològica en diferents escenes, on la recorda i on es veu el desig de torna a veure-la, com quan li porta tabac o una manta a una verge perquè aquesta li faci arribar a la seva mare, o quan la imita jugant amb la seva cosina a pares i fills. En aquesta reproducció de la vida anterior de la Frida podem intuir una bona relació amb la mare i una dedicació de mare amb la Frida que de ben segur l'ajudarà a superar la situació i fer-ne una elaboració suficientment saludable. En aquest joc de pares i mares amb la cosina petita, la Frida ens mostra algunes pautes de relació amb la seva mare. Aquestes relacions són el mirall, són l'exemple que l'infant interioritza per establir les seves identifications. Aquestes relacions prèvies a l'acolliment i les relacions que sorgeixen en la nova llar, són cabdals en l'elaboració de la pèrdua.

S'observa l'inici del procés del dol, com aquell:

Proceso que suele seguir ante la pérdida o la percepción de pérdida de un objeto (tangibile o intangible) al cual se anuda una carga libidinal. Dicho proceso implica reacciones de tipo físico, emocional, conductual, familiar y social enmarcadas dentro del dolor psicológico que surge de manera espontánea ante la ausencia de aquello que se pierde. (Pinzón, 2010, p.142)

Totes aquelles reaccions que a vegades podem explicar i altres que no, formen part d'aquest procés. Malgrat que sembla acceptar la mort física de la seva progenitora, no resulta tan evident l'acceptació de la seva pèrdua i de la nova situació, el relleu de la nova família. Li costa trobar el seu lloc, se sent estimada però té la necessitat de palpar aquesta estima, i s'encarrega de fer-li saber a la seva nova germana mostrant les seves nines, donant-li indicacions de no tocar-les i deixant-li clar que li han regalat persones perquè l'estimen molt, l'estimen molt a ella. Fins i tot en una escena (Simón, 2017, min.78), que acaba sent molt simpàtica, on la Frida vol marxar de casa. Aquesta anècdota ens mostra la importància dels sentiments d'estima que persegueix en el si de la nova família:

- On vas? - li pregunta l'Anna.
- Me'n vaig a casa meva – Li contesta la Frida.
- Per què?

- Perquè aquí ningú m'estima.
 - Jo sí que t'estimo – diu l'Anna.
 - Té, te la regalo – Li diu la Frida entregant-li una de les seves estimades nines.
 - Gràcies – Li agraeix l'Anna.
- Quan els pares la troben a faltar, comencen a buscar-la. Poc després apareix de la foscor i diu:
- Millor marxo demà, que ara està massa fosc.

La Frida ha passat de ser filla única, amb tota l'atenció de la seva mare a haver de compartir l'atenció dels nous pares amb la seva cosina, que a més a més, és més petita. Com passa en aquest acolliment, en els acolliments duts a terme per tiets:

Un altre aspecte a tenir en compte són els fills propis d'aquests tiets. Quan tenen edats properes a les dels infants acollits apareix una situació de rivalitat que dificulta la convivència. Això passa fins i tot en casos en què hi ha una diferència d'edat més gran. (Frigola, 2012, p.25)

A la Frida, li costa acceptar tots els canvis, a causa d'això en algunes ocasions actua de manera incorrecta, desafiant i provocant situacions complicades, com per exemple quan al cotxe, ella i la tieta van cap al metge, la petita està enfadada i davant les mostres d'estima i paciència de la tieta, la Frida tira el pinte per la finestra, cercant els límits de la nova mare i esbrinant fins on pot arribar. O quan va a jugar amb la seva cosina petita al bosc que hi ha al costat de la casa i ella marxa i la deixa sola al bosc, dient als tiets que no sap on és la seva cosina, sorgeix aquí un moment tens i perillós, posteriorment en mostra el penediment, saps que s'ha equivocat. Aquí podem apreciar la participació de la resistència en el procés d'acceptació. Freud (1992a) es refereix a la resistència dient:

Mientras mayor sea esta, tanto más será sustituido el recordar por el actuar (repetir). En efecto, (...) el recordar ideal de lo olvidado corresponde a un estado en que la resistencia ha sido por completo abolida. Si la cura empieza bajo el patronazgo de una transferencia suave, positiva y no expresa, esto permite, (...) una profundización en el recuerdo, en cuyo trascurso hasta callan los síntomas patológicos; pero si en el ulterior trayecto esa transferencia se vuelve hostil o hipertensa, y por eso necesita de represión, el recordar deja sitio enseguida al actuar. (p.153)

Les actuacions que es donen amb motiu de la resistència que la Frida fa, dificulten el fet de recordar de manera saludable. La patologia sorgeix quan preval l'actuació de la repressió per damunt del record i la transferència positiva. Balcells (2010) ens parla de la "resiliència entendida como la capacidad de una persona o grupo para seguir proyectándose en el futuro a pesa de acontecimientos desestabilizadores, de condiciones de vida difíciles y, a veces, de traumas graves" (p. 145).

Al llarg del film es poden observar escenes molt emotives quan la Frida es preocupa per si la nova mare està malalta i si es pot morir, mostrant-nos així, la dificultat d'acceptar la mort de la seva mare i la preocupació per perdre la nova mare, això és, la part melancòlica, ja que es fa palès la culpa que sent per la mort de la seva mare. La Marga es troba malament per la menstruació i la nena pregunta de manera insistent "segur que no estàs malalta?" (Simón, 2017, min.58). Ens mostra una de les seves principals pors, que és tornar a perdre una persona estimada i per tant:

Ante el más mínimo vestigio de peligro o amenaza es natural que el ser humano reaccione, bien sea, defendiéndose o protegiéndose de aquellos que pueda resultar nocivo a su existencia. Freud (1893) señala que ante un suceso afectante se reacciona de una u otra manera, pero se reacciona(...) desde el llanto hasta la venganza. (Pinzón, 2010, p.162)

En el cas que ens ocupa es tracta d'una morta anunciada i com a tal, la pèrdua de l'objecte estimat es dona de manera progressiva, evitant així la vivència traumàtica d'una pèrdua sobtada i accidental. Així i tot, l'acceptació de la pèrdua, la resolució del dol, com hem dit abans es gestiona dins de la particularitat de cada persona i sovint és difícil i generador de situacions complicades. L'acceptació de la Frida de la mort dels seus pares s'inicia en explicar-ho a persones externes, poder verbalitzar el problema pot afavorir l'inici del procés. La Frida li pregunta a una nova amiga que ha fet al poble (Simón, 2017, min.27), malgrat que la nena no li fa gaire cas, ella ho vol explicar:

- Saps que li ha passat a la meva mare? - li pregunta la Frida.
- Si.
- El meu pare també s'ha mort.

L'entorn en el qual viu ara, no li facilita poder explicar el que li ha passat, ja que tothom coneix la seva història, i això ajuda que la nena prengui una posició de víctima en alguns moments, de culpable, i "es por ello que su nueva de condición de víctima le permite legalizar y adjudicarse «derechos» de represalia, de revancha, los cuales surgen como un intento de anular los agravios que ha padecido" (Pinzón, 2010, p.163). De manera que aquesta nova posició sembla donar-li dret a ofendre, a provocar conflicte, a abandonar a la seva germana al bosc, a buscar els límits de les relacions, sobretot de la Marga, amb el nou objecte d'amor. Podem observar doncs, que persegueix sentir-se culpable, actua de manera sadomasoquista, infligint-se càstigs en un intent fallit de mitigar la seva culpa. Frida complica la relació familiar amb la seva conducta, boicoteja aquesta relació amb l'objectiu d'esdevenir la víctima, això també ho podem copsar quan li explica a la seva tieta de Barcelona, que la nova família li fa rentar i fregar.

De manera que apareix la negació de la pèrdua i l'auto permís per castigar a l'altre, aquesta actitud no farà més que afavorir no resoldre el dol, "lo que lo conduce a dejar inconclusa la elaboración del duelo" (Íbid., p.164).

Així doncs, cal iniciar un procés per elaborar el dol, la pèrdua de l'objecte d'amor, "La elaboración de la pérdida supone iniciar un proceso de organización del yo y tramitar los sentimientos hacia el objeto perdido" (Íbid., p.165). La Frida ja ha viscut una pèrdua anterior, el seu pare, la pel·lícula no ens desvetlla el procés d'aquesta pèrdua però com a vivència superada es genera una maduració de la nena per acceptar i elaborar la mort de la mare:

Un hecho inseparable e inevitable en el transcurso de la maduración de cada sujeto es el desprendimiento y la pérdida de distintas circunstancias, relaciones, etapas, objetos y personas. La constante separación y el sentimiento de pérdida que atraviesa la historia de cada hombre implican necesariamente su elaboración. (Íbid., p.142)

En aquest cas concret, on el motiu de desemparament és la mort dels dos progenitors i malgrat que sens dubte es tracta d'un fet molt traumàtic des del punt de vista emocional, val a dir que no comptem amb un seguit de problemàtiques afegides que poden perjudicar més encara més el sentiment de la pèrdua per part de l'infant. Així doncs, el sentiment de culpa potser menor que el que es donaria davant d'un maltractament, d'un abús, d'un sentiment de càrrega econòmica o de sentir que no et volen, ja que en aquestes altres situacions es poden sentir molt més culpables per la pèrdua. De la mateixa manera el conflicte de lleialtats es minimitza, ja que desapareix la rivalitat entre la família biològica i la família acollidora, malgrat que en aquest cas hi ha certa rivalitat entre

els avis i els tiets acollidors, ja que els primers consideren que la Frida estarà millor amb ells. Dit això, el sentiment de pèrdua esdevé amb un caràcter permanent, desapareix la percepció de la temporalitat de l'acolliment i això també inquieta la nena.

No ens cansarem de repetir que cada cas té la seva particularitat en molts aspectes i també la manera com es decideix l'acolliment, "si va ser una decisió presa per iniciativa pròpia o si va ser una demanda que els van fer, si es van sentir pressionats, en definitiva, què va ser allò que els va impulsar a fer l'acolliment"(Frigola, 2012, p.20-21), però tots els aspectes, afavoreixen o dificulten l'acolliment i les relacions que se'n desencadenen. La decisió de l'acolliment de la Frida arriba sota la imposició de la decisió presa per la mare abans de morir, de manera que els tiets i també els avis es veuen amb l'obligació de complir aquella voluntat. Fins i tot la Frida sembla acceptar aquesta decisió quan en un dinar familiar li expliquen que la mare ho va deixar escrit en una carta. Cal afegir que la decisió de l'acolliment en família extensa es conclou sota una gran emotivitat, atès que tothom està trist per la pèrdua de la Neus, no només la nena ha perdut la mare, els avis han perdut la filla i els tiets han perdut la germana. L'acolliment per tant, s'executa de manera sobtada i es viu amb el dolor de perdre una persona estimada i amb la força de començar una nova etapa. Així doncs, és importat "com el van viure ells llavors, en un moment en què de vegades es prenen decisions precipitades, sense una elaboració suficient, i com el (re)signifiquen ara. (...) Una subjectivització que pot permetre (re)situar les coses d'una altra manera" (íbid., p.20-21). Això és el que permetrà fer una elaboració adequada o no. Els avis materns, malgrat que els agradaria ser la nova família de la Frida, saben que no són la millor opció, fan front i accepten aquesta resolució mostrant les seves disconformitats en determinats moments. Per altra banda, els tiets accepten el repte d'acollir la Frida amb el convenciment que és la millor alternativa per la petita, i duen a terme aquesta missió amb l'acceptació de la nova incorporació familiar i la seva elaboració positiva i saludable, gestionant els límits sense obviar l'amor i deixant el temps i l'espai perquè la petita realitzi el dol de la pèrdua.

Frida se sent tremendament culpable davant de la pèrdua de la seva mare, per canviar el destí del seu amor, pel canvi del seu objecte d'amor i això és palpable en les escenes que la nena porta objectes a la verge perquè li faci arribar a la seva mare. Sap que aquells objectes li agradaran i s'aferra al convenciment que amb aquests actes evitarà eliminar l'objecte d'amor perdut, representa la manera de permetre obrir un nou camí d'amor, poder estimar a una altra persona amb el permís de la persona perduda.

L'acceptació de la nova situació també passa per l'adaptació que la família acollidora ha de fer, aquesta ha d'acceptar el nouvingut i amb tota la seva «motxilla». Per exemple, Frida podria també tenir el VIH o senzillament, el fet de tenir un nou membre a la família i adaptar-se a les seves rareses i a les seves virtuts o compartir l'espai i les feines de casa ja suposa una acceptació i adaptació de tots els membres de la nova unitat familiar. Podem afegir doncs, que el canvi sorgeix també per part de la família que acull a l'infant, i per tant, l'acceptació també es dona en aquest sentit, la família ha d'acceptar al nouvingut i elaborar, no una pèrdua sinó, un afegit a la unitat familiar, "És l'acolliment de l'estranger, de la profunda alteritat de l'altre. Diríem que quan això no s'accepta és quan s'intenta forçar l'abandó del símptoma a partir de premis i càstigs, a partir d'imperatius o un excés d'ideals" (Brignoni, 2018, p.14-15). Podem afirmar que la nova família de la Frida realitza una acceptació saludable i molt positiva de la nouvinguda.

Cal mencionar el context en el qual sorgeix el cas que analitzem, un context situat en una època on la importància de la família era molt rellevant, sense els recursos i les eines socials actuals, on la figura de la dona encara se situava en moltes ocasions a la llar i a la cura dels infants, i podem afegir que estem davant d'un exemple d'abandonament per part de l'administració de determinades necessitats que eren habituals en aquella època i que actualment no es donen o no s'haurien de donar. El suport administratiu per poder fer front a situacions semblants és més evident avui que un temps enrere, quan recorre a serveis socials podia suposar un senyal de debilitat. Actualment podem comptar amb serveis d'assessorament, suport, formació o acompanyament a totes aquestes situacions, un treball interdisciplinari en xarxa que pot oferir atendre totes les necessitats de la nova unitat familiar, des de les necessitats econòmiques, emocionals, psíquiques, etc.

La protagonista ens ofereix situacions que ens permeten visualitzar com busca l'espai personal necessari per poder acceptar la nova vida. La nena li resulta més fàcil entendre que no tornarà a veure a la seva mare que no acceptar la nova vida com una situació permanent. De manera que podem copsar el vessant social del símptoma. La conducta de les persones està relacionada amb les relacions, porten un missatge a l'altre, així "el subjecte a partir del seu funcionament simptomàtic obté un lloc, obté una satisfacció i obté un reconeixement" (Brignoni, 2018, p.14). L'obtenció d'aquest lloc, d'aquest reconeixement és el que suposa acceptar l'acolliment. Acceptació que passa quan la Frida s'ubica dins la família i deixa anar el seu plor.

Detectem cert grau de narcisisme que porten a la Frida a elaborar el procés de resolució del dol, "el grado de narcisismo, propuesto por Caponni, como una de las variantes que determina de forma esencial el curso del proceso de duelo, es quien determina el nivel de idealización proyectado en el objeto perdido." (Pinzón, 2010, p.153). Per exemple, ho podem observar en el joc de mare i filla amb la seva cosina:

- T'estimo tant, tant, tant, tant, tant, que no sé dir-te que no, carinyo. Aviam a què vols jugar? - li diu la Frida a l'Anna tot imitant a la seva mare. (Simón, 2017, min. 21)

La idealització que la Frida diposita en la Neus la porten a elaborar el procés del dol d'una determinada manera.

Seguint amb el procés que l'infant fa del dol, no podem ometre el reconeixement que en fa la societat. Es dona un exemple a la carnisseria, quan les dones que hi són present lamenten la situació i titllen de «pobreta» a la Frida. "El reconocimiento que de la pérdida hace la sociedad en la que está inmersa el doliente, es la tercera condición que considero esencial para el desarrollo del proceso del duelo" (Pinzón, 2010, p.154). En aquesta situació podem detectar com la societat col·loca a la nena en la posició de víctima, aquesta victimització lluny d'ajudar, afavoreix l'enquistament del procés del dol.

El reconeixement de la persona que ha patit la pèrdua i el reconeixement social són el primer pas per iniciar la resolució de l'acceptació del dol.

Este reconocimiento permite iniciar el trabajo reparatorio necesario para la resolución del duelo, sin embargo, puede que no se dé por parte del entorno, o que, a pesar de darse, no satisfaga al ofendido. Es aquí donde el doliente asume la resolución bajo las posibilidades que su configuración psíquica se lo permita. (Íbid., p.154)

En aquesta història hi trobem de tot, pèrdua, dol, gelosia, conflictes, pors, etc. però finalment, quan troba un lloc dins la família acollidora, on pot desenvolupar la seva subjectivitat, accepta la nova família i la nova vida, a partir d'aquí aconsegueix expressar el seu dolor i la seva tristesa. És al final de la pel·lícula que estan jugant al llit amb el nou pare i la cosina, de cop Frida es posa a plorar sense saber ben bé perquè, simbolitzant l'acceptació de la seva realitat, la necessitat de passar el dol i començar de nou una nova vida plena d'esperança, i fins i tot li permet alliberar el sentiment de culpa del relleu familiar.

5. CONCLUSIONS

L'estudi del procés d'acceptació a través de l'anàlisi de la pel·lícula «Estiu 1993» ens permet entendre la dificultat de l'elaboració del dol en un procés d'acolliment familiar. De manera que podem afirmar que la família és el pilar de referència vital "des dels primers dies de la vida entre mare, pare, fills i filles. El descobriment d'aquest compromís educatiu per part de la família necessita ser estimulat socialment amb informació o formació" (Del Pozo, 2014, p.75).

Les dificultats que sorgeixen en els acolliments són conegudes, ningú diu que sigui fàcil, ara bé quan parlem de l'acolliment en família extensa resulten evidents que sorgeixen particularitats que cal tenir en compte i que cal considerar per assegurar una bona resolució. Si bé és cert, que algunes de les coses que es poden contemplar en aquest cas també podrien ser aplicables en acolliments en família aliena o fins i tot en adopcions, atès que en tots ells es dóna la pèrdua d'una persona estimada, d'un espai, d'un entorn o d'un objecte.

La pèrdua o les pèrdues viscudes en un acolliment suposen l'inici d'un procés d'acceptació d'allò que s'ha perdut i no simplement del qui s'ha perdut. L'acolliment familiar en família extensa suposa un canvi de família, una substitució d'allò que s'ha perdut i que cal saber acceptar. La pèrdua engega un procés de dol per assumir-la i la superació del dol significa acceptar la pèrdua soferta de l'objecte d'amor i la capacitat de poder dipositar l'amor sobre un nou objecte sense el sentiment de culpa que sol envair a l'infant pel fet de canviar el destí del seu amor.

Així doncs, podem concloure que, "La elaboración del duelo supone el trabajo de aceptar que el objeto de amor perdido no hará parte de la nueva realidad que el doliente debe construir" (Pinzón, 2010, p.148). Apareixeran tot un seguit de condicionants que afavoriran l'acceptació del dol i la seva elaboració i fins i tot altres que complicaran i dificultaran aquest procés. Tot i això, no podem ometre que l'individu s'ha d'enfrontar en aquest procés d'elaboració a la tristesa i la culpa que la pèrdua li imposen. Els sentiments de culpabilitat i una incorrecta gestió d'aquests suposa una dificultat en l'acceptació i l'elaboració, i per tant una complicació en la resolució adequada de l'acolliment.

Les experiències viscudes amb anterioritat a la pèrdua i per tant, a l'acolliment, ens permeten acceptar i elaborar les experiències futures d'una determinada manera, tot això emmarcat en la particularitat de cada cas i de cada persona. Aquesta particularitat que afecta cada situació i cada infant reforcen la idea de l'atenció des de diferents vessants i per tant ratifica la necessitat d'un treball de suport interdisciplinari, per tant, amb "La finalitat és vetllar perquè els infants acollits en una família extensa rebin l'atenció i l'educació més adequades possible a les seves necessitats, i també que les seves famílies acollidores puguin sostenir l'acolliment" (Frigola, 2012, p.26).

De manera que justifiquem el treball en equip, el treball interdisciplinari, a causa de la necessitat d'atendre les diferents necessitats en aquest procés d'acolliment en família extensa. L'acompanyament professional, fins i tot en els acolliments de fet pot suposar una ajuda important en la gestió dels entrebancs o les dificultats que generen aquest tipus de situacions.

BIBLIOGRAFIA

- Balcells, M.A. et al. (2010). *Innovación socioeducativa para el apoyo de adolescentes en situación de acogimiento familiar*. Revista Educar, 45: 133-148. Recuperat de: <https://educar.uab.cat/article/view/v45-balsells-fuentes-pelaez-mateo-et-al/85>
- Brignoni, S. (2018). *Mòdul 4: Acolliment i símptoma*. Barcelona: FUOC, Oberta UOC Publishing, S.L.
- Capdevila, C. (2015). *Educar millor. Onze converses per acompanyar famílies i mestres*. Barcelona: Atmarcadia, S.L.
- Casares, J. (1997). *Diccionari ideològic de la lengua española*. San Adrián del Besós: Gráficas 92, S.A.
- Compte-Sponville, A. (2003). *Diccionario filosòfico*. Barcelona: Gràfiques 92, S.A.
- Delpierre, V., Schmitz, S., Zamora, M. (productors) i Simón, C. (directora). (2017). *Estiu 1993* [Pel·lícula]. Espanya: Inicia Films Avalon P.C.
- Del Pozo, J.M. (2014) *Educacionari. Una invitació a pensar i sentir l'educació a través de seixanta conceptes*. Barcelona: Edicions 62, S.A.
- Gran Vox. (1999). *Diccionario de Terminos de Psicología*. Barcelona: Biblograf, S.A.
- Freud, S. (1992a). «Recordar, repetir y reelaborar» (1914), a: *Trabajos sobre técnica psicoanalítica, y otras obras, Sobre un caso de paranoia descrito autobio-gráficamente* (Caso Schreber). Volum XII, pàgs. 145-157, Amorrortu, Buenos Aires.
- Freud, S. (1992b). «Duelo y melancolía» (1917) [1915], a: *Trabajos sobre metapsicología, y otras obras, Contribución a la historia del movimiento psicoanalítico*. Volum XIV, pàgs. 235-256, Amorrortu, Buenos Aires.
- Frigola, F. (2012). *L'acolliment en família extensa*. Barcelona: FUOC, Eureka Media, S.L.
- Frigola, F. i Solé, J. (2018). *Mòdul 3: L'acolliment familiar*. Barcelona: FUOC, Oberta UOC Publishing, S.L.
- Montserrat, C. (2007). *Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què en coneixem?* Barcelona: Generalitat de Catalunya Departament d'Acció Social i Ciutadania.
- Pinzón, C.M. (2010). *Elaboración de Duelo en la Pérdida Simbólica: El Caso de la Dignidad*. Revista de Psicología, GEPU, 1(2): 129-173
- Ripol-Millet, A. i Rubiol, G. (1990). *El acogimiento familiar*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales Centro de Publicaciones.

Ubieto, J.R. (2018). Mòdul 1: *Famílies del segle XXI: noves subjectivitats, nous vincles*. Barcelona: FUOC, Oberta UOC Publishing, S.L.

Generalitat de Catalunya, Departament Treball, Afers socials i Famílies. (2010). *Mesures de protecció*. Recuperat de:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/menors_desemparats/mesures_de_proteccio/

Generalitat de Catalunya, Departament Treball, Afers socials i Famílies. (2019). *Acolliment familiar*. Recuperat de:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/acolliments_i_adopcions/acolliments/

Entrevista a Carla Simón, al programa «Al cotxe», per Eloi Vila (05/02/2018). Recuperat de:

<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/al-cotxe/carla-simon-quan-va-morir-la-mare-no-vaig-plorar-i-tenia-un-gran-sentiment-de-culpa-per-aixo-la-pellicula-comenca-i-acaba-com-ho-fa-/video/5726013/> . Barcelona: Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, S.A.

Real Academia Española (2014). Duelo. Al Diccionario de la lengua española. (23ª ed.) Actualització 2018. Recuperat de: <https://dle.rae.es/?id=EEl28uS|EEmPUc7>

Real Academia Española (2014). Melancolía. Al Diccionario de la lengua española. (23ª ed.) Actualització 2018. Recuperat de: <https://dle.rae.es/?id=Oo4eWzD>